

УДК 94 (497.5) "1990-1999"

## ДІЯЛЬНІСТЬ КРИЗОВОГО ШТАБУ РУСИНІВ ТА УКРАЇНЦІВ ХОРВАТІЇ (1991–1993)

Микола НАГІРНИЙ

*Тернопільський національний економічний університет, Нововолинський факультет,  
бульвар Шевченка, 29, Нововолинськ, Волинська обл., 45400, e-mail: [mykola76@hotmail.com](mailto:mykola76@hotmail.com)  
Кафедра загальноекономічних та гуманітарних дисциплін*

У статті висвітлюється характер умов, в яких опинилися русинська й українська меншина Хорватії після проголошення цієї республікою незалежності у 1991 р. Проаналізовано причини утворення Кризового штабу русинів й українців під час хорватсько-сербської війни першої половини 1990-х років, характер і напрями його діяльності.

*Ключові слова:* русини, українці, Хорватія, Кризовий штаб, хорватсько-сербська війна, біженці, вигнанці.

Вихідці з українських земель, які почали переселятися на територію Хорватії ще з середини XVIII ст., відомі тут під двома назвами – русини й українці. Переселенці першої хвилі (першої половини XIX ст.) ідентифікувались як русини, а другої (кінця XIX – початку XX ст.) усвідомлювали себе українцями. Нащадки обох хвиль емігрантів зберегли у новому середовищі свою назву, мову та звичаї. Вони утворили низку культурних товариств, координатором діяльності яких з 1968 р. став Союз русинів і українців Хорватії (СРІУ). У 1971 р. він почав видавати свій друкований орган – журнал "Нова думка".

За офіційним переписом населення 1991 р., у Хорватії налічувалося 3253 русини і 2494 українці, що разом становило 0,2 % усіх мешканців республіки<sup>1</sup>. Українці і русини проживали в основному у Східній Славонії (Вуковар, Петровці, Міклушевіці, Осіек, Вінковці, Пішкоревці, Жупаня, Раєво Село, Гуня), Середній Славонії (Славонський Брод, Канижа, Шумече, Сібінь, Бебріна, Доні Андрієвці) та Західній Славонії (Ліповляни, Новска), а також у Загребі<sup>2</sup>. В окремих селах (Петровці і Міклушевіці) вони становили більше 50% усіх мешканців<sup>3</sup>.

Демократичні процеси, що відбувалися наприкінці 1980-х років у Хорватії як складовій частині Соціалістичної Федеративної Республіки Югославія, призвели до перемоги на парламентських виборах навесні 1990 р. Хорватського демократичного союзу (ХДС). Ця політична сила взяла курс на незалежність республіки.

Майже всі серби Хорватії (а це 12,2% станом на 1991 р.) негативно сприйняли результати парламентських виборів у республіці. Політика ХДС болісно зачіпала їхні

<sup>1</sup> Statistički ljetopis 1992. 24. godina. Zagreb, 1993. S.64.

<sup>2</sup> Jurista M. Zločini i genocid na prostorima bivše Jugoslavije // Rusini i Ukrajinci u Republici Hrvatskoj (1991–1995). Zagreb, 1995. S.53.

<sup>3</sup> Pap A. Rusini u Republici Hrvatskoj // Rusini i Ukrajinci u Republici Hrvatskoj (1991–1995). Zagreb, 1995. S.31.

інтереси. Тому паралельно з конституюванням Хорватії проходив процес створення інститутів Сербської Країни. Намагання Загреб зупинити цей процес призвело до початку “барикадної революції” сербів. Із переходом сербських військ через Дунай (хорватсько-сербський міжреспубліканський кордон) у липні 1991 р. розпочалася повномасштабна війна, яка посилила міжнаціональний антагонізм, спричинила практику етнічних чисток і виникнення величезної кількості біженців та вигнанців. Наприкінці 1991 р. під захистом регулярних сил сербської армії хорватські серби повністю відокремилися від Хорватії, узявши під контроль чверть її території. Повернення втрачених земель стало нагальним і першочерговим завданням хорватської влади<sup>4</sup>.

Воєнні дії не оминули русинів й українців. Вже у 1991 р. вони опинилися на лінії фронту, в епіцентрі боїв. Загрозлива ситуація склалася, зокрема, на території округу Вуковар, у якому розташовувались приміщення СРІУ і видавництва “Нова думка”. Внаслідок багатомісячної облоги міста сербськими військами керівні органи Союзу не могли функціонувати. Було неможливим і контактування з членами та співробітниками Союзу як у самому окрузі Вуковар (Петровці, Міклушевіці), так і в сусідніх районах, де жили русини й українці (Вінкові, Жупаня, Осіек, Джаково, Славонський Брод, Новска). Частина співробітників Союзу і видавництва “Нова думка” покинула свої робочі місця у Вуковарі.

У зв’язку з припиненням регулярної діяльності керівних органів СРІУ і видавництва “Нова думка” 26 вересня 1991 р. у Загребі відбулося позачергове розширене засідання членів Президії СРІУ (тих, які були на той час у хорватській столиці). Після телефонної розмови з головою Союзу Желіміром Юхасом і членами Президії з Петроваца, Осієка і Славонського Броду та з їхньої згоди на засіданні було засновано Кризовий штаб Союзу русинів і українців Республіки Хорватія<sup>5</sup>.

До його складу було обрано 11 представників української та русинської меншин. Головою штабу став Василь Сікорський, заступником – Гавриїл Такач, секретарем – Славко Бурда.

Головною метою Кризового штабу було оголошено всебічну допомогу постраждалим у війні. 9 листопада цей штаб оголосив про вихід СРІУ із загальноюгославського об’єднання “через політичні обставини і зміни на території колишньої Югославії”<sup>6</sup>. Відтоді завданнями і метою СРІУ стали збереження і розвиток національної та культурної ідентичності русинів і українців відповідно до конституції і законів Хорватії<sup>7</sup>.

Рішенням Кризового штабу було сформовано структуру СРІУ. Зокрема, керівні органи Союзу становили Скупщина (55 членів), Президія (13 членів), Наглядова рада (3 члени). До Президії автоматично ввійшли голови культурно-мистецьких товариств СРІУ<sup>8</sup>. Була сформована і тимчасова комісія для нагляду за діяльністю СРІУ на чолі з Марусею Юристою.

Було вироблено правила роботи і діяльності СРІУ у воєнних умовах, визначено завдання Союзу і видавництва “Нова думка”. Кризовий штаб перейняв на себе функцію управління майном, фінансами і діяльністю СРІУ та видавництва “Нова думка”.

Головним редактором “Нової думки” було призначено Гавриїла Такача (замість Владо Котельника). Попередніх співробітників “Нової думки”, які опинилися на окупо-

<sup>4</sup> *Нагірний М.* Становлення та розвиток Республіки Хорватія: державно-політичний аспект. Нововолинськ, 2008. С. 62.

<sup>5</sup> *Burda S.* Iz rada Kriznog staba Saveza 1991–1993. g. (1) // *Нова думка* (Загреб). 1998. № 105. С. 38.

<sup>6</sup> Союз РУРГ виступел зоз членства Союзу Русинох и Українцох Югославії // *Нова думка*. 1991. № 90/91. С. 16.

<sup>7</sup> Statut Saveza Rusina i Ukrajinaca Republike Hrvatske (з поточного архіву Союзу русинів і українців Республіки Хорватія міста Загреб).

<sup>8</sup> *Burda S.* Iz rada Kriznog staba Saveza 1991–1993. g. (3) // *Нова думка*. 1999. № 107. С. 36.

ваних сербами територіях і не могли виконувати своїх функцій, замінено новими. Було прийнято рішення про тимчасове переміщення центральних органів СРiУ із Вуковара до Загреба. Видавництво журналу “Нова думка”, номери якого до війни друкувались у Воеводині (Сербія), переїхало з Вуковара спочатку до Славонського Броду, а потім до Загреба.

Було сформовано територіальні (регіональні) кризові штаби у Загребі, Славонському Броді й Осієку, а також призначено відповідальних за тимчасово окуповані території, на яких проживали русини і українці (Липовляни, Петровці, Міклушевці). Територіальні кризові штаби формувались також при існуючих культурно-мистецьких товариствах в Осієку, Славонському Броді і Загребі. Через воєнні умови і блокаду не вдалося налагодити безпосередні контакти з Петровцями, Міклушевцями і Вуковаром.

Кризовий штаб діяв від 26 вересня 1991 р. до 27 березня 1993 р. Лише за період з 26 вересня 1991 р. до 27 лютого 1992 р. відбулося 12 засідань Кризового штабу і 40 засідань його Президії<sup>9</sup>. Такий спосіб роботи був дуже важливим, оскільки через воєнну ситуацію повний склад Кризового штабу не мав можливості оперативного збиратися. Рішення, прийняті Президією, згодом затверджувалися по можливості повним складом Кризового штабу.

Кризовий штаб сподівався на підтримку з боку органів влади Хорватії, тому активно співпрацював з ними. Зокрема, він прийняв рішення про представництво Союзу в Комісії з захисту і рівноправності національностей Республіки Хорватія при Саборі (хорватському парламенті). Відбулося кілька засідань цієї комісії. Присутність на них русинів і українців була необхідна, оскільки там обговорювалися проекти законів про майбутній статус національних меншин.

У Раду урядового відомства з міжнародних відносин теж було відряджено представника штабу – Славка Бурду, який був уповноважений представляти інтереси своєї меншини. Про питання, які там вирішувалися, він детально інформував Кризовий штаб.

Подібні актуальні питання розглядала і так звана Координаційна меншина у Загребі. Відбулося 20 її засідань, у яких брали участь і представники русинів та українців. Проте невдовзі вони зрозуміли неефективність роботи цього органу і перестали відвідувати його засідання.

На виборах різних рівнів Кризовий штаб висував кандидатів як у Сабор, так і на місцях. З огляду на те, що виборча комісія не мала виборчих списків русинів і українців по той бік фронту, Кризовий штаб наполягав, щоб вони все ж мали право голосу.

Воєнні дії охопили територію, де проживало 80% усіх русинів і українців. Лише у Вуковарі за час облоги (86 днів) їх загинуло 132 особи, поранено 270, у сербські концтабори ув'язнено більше 300, вигнано з рідних місць 500 і втекло від переслідувань 100 русинів і українців<sup>10</sup>. Війна завдала їм значних збитків: були зруйновані приміщення, дуже постраждали греко-католицькі церкви та монастирі. У Міклушевцях церковну споруду перетворили на туалет. При цьому сербські православні церкви у Міклушевцях та Петровцях пошкоджені не зазнали. Людей насильно виганяли з рідних місць. Вигнанці і біженці становили 50% населення. Зокрема, навесні 1992 р. з Вуковару і Міклушевців було вигнано близько 150 осіб<sup>11</sup>. 22 березня у Петровцях серби, погрожуючи зброєю, наказали 52 родинам терміново покинути свої помешкання, взяти з собою лише документи, гроші та коштовності. Всі депортовані примусово підписали документ про добровільну здачу свого майна, після чого сербські вояки, відібравши

<sup>9</sup> Burda S. Iz rada Kriznog staba Saveza 1991–1993. С. 35.

<sup>10</sup> Kiš M. Republika Hrvatska i hrvatski Rusini i Ukrajinici i danas se bore protiv fašizma // Rusini i Ukrajinici u Republici Hrvatskoj (1991–1995). Zagreb, 1995. S. 18.

<sup>11</sup> Ibid. S. 19.

гроші й коштовності, вислали їх до Боснії<sup>12</sup>. Залишені будинки одразу ж заселили серби.

Прибуття миротворчих сил ООН практично не змінило ситуацію. Навпаки, останні просто намагалися не помічати фактів продовження дискримінації несербів. Так, вигнання мешканців з Петровців відбулося за мовчазної згоди росіян, а у примусовому виселенні русинів з Міклушевців миротворці з ООН допомогли автобусами<sup>13</sup>.

Кризовий штаб СРіУ намагався звернути увагу на становище своєї меншини численними зверненнями, заявами, клопотаннями тощо. Вже на самому початку хорватсько-сербської війни він разом з представниками інших меншин у Загребі звернувся з Відозвою “За мир” до урядів багатьох держав і до низки організацій із питань захисту меншин у Європі та світі, закликаючи припинити агресію на Хорватську державу.

Кризовий штаб неодноразово засуджував нав’язану Хорватії війну, зокрема бойові дії у Східній Славонії, де проживала значна частина української діаспори. Він з вдячністю інформував, що один із фондів допомоги у Східній Славонії передав на потреби постраждалим 20 тис. хорватських динарів<sup>14</sup>.

На прес-конференціях у Києві, Львові, Ужгороді, Свиднику (Словаччина), Відні (Австрія), Удіне (Італія) Кризовий штаб інформував громадськість про ситуацію в Хорватії і страждання української та русинської меншини.

16 березня 1992 р. Кризовий штаб надіслав лист Сабору та Комісії із захисту і рівноправності національностей Республіки Хорватія з інформацією про жертви, страждання і матеріальні втрати русинів і українців Хорватії у хорватсько-сербській війні. Відомості могли бути неточними, оскільки лише 20% русинів і українців жило у відносному мирі, а тільки в одному окрузі Вуковар під окупацією перебувало 60 % українців і русинів. У зверненні зазначалося, що невелика кількість русинів і українців відіграє непропорційно велику роль в обороні Хорватії, причому як мобілізовані, так і добровольці. У наданій інформації наголошувалось, що постраждало близько 30 % загальної популяції русинів і українців (йшлося про загинлих, поранених, ув’язнених у таборах, вигнанців і біженців). Висловлювалася стурбованість, що останні категорії, а саме вигнанці і біженці, розпоршилися по різних частинах Хорватії (Середня Славонія, Подравина, Загреб, Горський Котар, Адріатичне узбережжя і острови), а отже, розірвалися міжособистісні контакти. Це, наголошувалось у зверненні, може призвести до замирання культурного, просвітнього, духовного і релігійного життя меншини. В інформації наводилися дані, що сербська влада сусідніх республік (частина Боснії контролювалася сербами) насильно мобілізує місцевих русинів і українців та відправляє на фронт проти своїх земляків з хорватського боку. Таким чином, підсумовувалось у зверненні, становище русинів і українців на окупованих територіях Хорватії мало виразні ознаки етноциду<sup>15</sup>.

Після падіння Вуковара й окупації даного округу сербами відбувалося масове вигнання частини несербського населення, зокрема русинів і українців, їх ув’язнення у таборах у Сербії. Кризовий штаб у міру своїх можливостей намагався захистити свою меншину. Зокрема, він звертався до уряду Хорватії з інформацією про непомірні страждання представників діаспори на окупованій території. Висловлювалася велика стурбованість репресіями і переслідуванням місцевих українців і русинів.

Після окупації Вуковара і депортації чималої кількості українців і русинів у сербські табори Кризовий штаб звертався з даного питання до багатьох організацій: хорватського уряду, Міжнародного червоного хреста, Служби пошуку, урядового

<sup>12</sup> Етноцид та примусове вигнання // Нова думка. 1992. № 94/95. С.24 ; *Киш М.* Вигнати русини и українці // Нова думка. 1992. № 94/95. С.19.

<sup>13</sup> Писмо проф. Буїли америчкому сенаторови Паулу Симуону // Нова думка. 1992. № 94/95. С.29–30.

<sup>14</sup> *Burda S.* Iz rada Kriznog staba Saveza 1991–1993. g. (1) // Нова думка. 1998. № 105. С. 41.

<sup>15</sup> *Burda S.* Iz rada Kriznog staba Saveza 1991–1993. g. (2) // Нова думка. 1998. № 106. С. 43–44.

відомства з обміну полоненими, міністерства оборони тощо з проханням зробити все можливе, щоб русинів та українців через обмін полоненими чи якимось іншим чином звільнили з таборів<sup>16</sup>.

22 березня 1992 р. в результаті етнічної чистки сербами з Петровців було вигнано 110 русинів та українців. Щойно дана інформація стала відома, Кризовий штаб одразу ж повідомив про це міністерство інформації, хорватське радіо і телебачення, пресу, Міжнародний червоний хрест. Водночас висловлювалась подяка хорватському президенту Ф.Туджману і віце-прем'єру уряду М.Рамляку за надану допомогу. Оскільки вигнанці бажали лишитися у Славонії або Загребі, Кризовий штаб просив хорватський уряд сприяти їх розселенню у цій частині Хорватії.

Після вигнання значної частини русинів і українців з Вуковара і Міклушевців (весна 1992 р.) Кризовий штаб взяв під свій захист депортованих, водночас він інформував про цей злочин хорватську і світову громадськість, зокрема радіостанцію "Вільна Європа" у Мюнхені (йшлося про страждання українців та русинів, вилучення і знищення їхнього майна). Підкреслювалось, що злочин чинився на очах і за повної байдужості миротворчих сил ООН. Відповідне звернення скерували Раді Безпеки ООН.

Кризовий штаб звертався до уряду Хорватії, Спостережної комісії ЄС та інших міжнародних організацій з проханням невідкладно відвідати згадані населені пункти і оцінити ситуацію та умови життя окупованих русинів і українців, надати їм захист і допомогу. У його зверненні наголошувалось, що найбільше переслідують тих русинів та українців, родичі яких служили у Національній гвардії або були членами правлячого ХДС.

Кризовий штаб просив хорватський уряд негайно прийняти делегацію СРІУ для розмови про актуальні проблеми русинів і українців як однієї з найменш чисельних меншин у Хорватії. Він наголошував, що члени штабу свідомі трагедії хорватського народу, але просять зрозуміти і проблему Міклушевців і Петровців як двох єдиних автохтонних сіл русинів і українців у Хорватії<sup>17</sup>.

Кризовий штаб не обмежувався декларативними заявами, а й робив чимало практичних кроків. Одразу після формування Кризового штабу він звернувся з листом-закликом до людей доброї волі з проханням надання матеріальної і гуманітарної допомоги постраждалим у війні. Звернення благословив єпископ греко-католицької церкви Славомір Мікловш, і воно було передано багатьом церковним, культурним, просвітницьким та іншим організаціям української діаспори усього світу.

У вересні 1991 р. відділення Кризового штабу при культурно-мистецькому товаристві русинів і українців Загреба закликала усіх членів свого товариства, а також симпатиків і друзів допомогти грошми, ліками, харчами, одягом, взуттям або якимось іншим способом біженцям і вигнанцям з територій Вуковара, Вінковця, Барані. На заклик Кризового штабу загребського товариства відізвалося чимало українців і русинів. Було зібрано грошей на суму 8 тис. хорватських динарів і передано у фонд біженців зі Східної Славонії.

У жовтні 1991 р. у Загребі згуртувалася величезна кількість біженців, які розташовувались навіть у приміщенні товариства. Тут їм було надано допомогу, інформовано про ситуацію на землях, звідки вони змушені втекти.

Тоді ж в окрузі Славонський Брод зростає кількість біженців і вигнанців з району Вуковара і Вінковців. Місцевий кризовий штаб теж зібрав і передав у фонд допомоги постраждалим зі Східної Славонії 8 тис. хорватських динарів<sup>18</sup>.

Кризовий штаб русинів і українців Осієка також діяв максимально активно, попри те, що саме місто протягом багатьох місяців було в облозі.

<sup>16</sup> Burda S. Iz rada Kriznog staba Saveza 1991–1993. g. (1) // Нова думка. 1998. № 105. С. 41.

<sup>17</sup> Burda S. Iz rada Kriznog staba Saveza 1991–1993. g. (2) // Нова думка. 1998. № 106. С. 43.

<sup>18</sup> Burda S. Iz rada Kriznog staba Saveza 1991–1993. g. (1) // Нова думка. 1998. № 105. С. 40.

Кризовий штаб при культурно-просвітницькому товаристві русинів і українців Загреб посилував власні миротворчі і гуманітарні акції, в тому числі завдяки допомозі з України й української діаспори з усього світу. Перша допомога у 1991 р. надійшла зі Львова, а також з Австралії (міст Гелонга і Мельбурна). Вона одразу була передана тим, хто її потребував, у Загреб і Славонський Брод.

Отримавши першу допомогу з Австралії, Кризовий штаб у Загребі половину допомоги негайно передав керівництву Крижевацького єпископату, а другу половину залізницею відправив кризовому штабу при культурно-мистецькому товаристві у Славонському Броді. Той, у свою чергу, передав вантаж місцевому відділенню Червоного хреста.

Допомога у розмірі 2342 дойчмарки прибула з Мюнхена і була розподілена серед дітей біженців і вигнанців<sup>19</sup>. Наступний гуманітарний вантаж з Німеччини був направлений русинам з Петровців. Кризовий штаб отримував допомогу також з Канади і США, але у малій кількості.

У березні 1992 р. Кризовий штаб утворив комісію з обліку загиблих, поранених, зниклих, біженців і вигнанців серед русинів і українців. Його представники відвідували місця перебування вигнанців і допомагали їм у різний спосіб, зокрема, отримати соціальну допомогу, статус біженців, оформити доплату до пенсії тощо.

Невдовзі після вигнання навесні 1992 р. українців та русинів з Петровців, Вуковара та Міклушевіців Кризовий штаб взяв під свій захист вигнанців. Делегація Кризового штабу прибула у Вінковці, де зустрілася з вигнаними міклушевіцями і місцевою владою. На зустрічі з останньою йшлося про кроки, спрямовані на забезпечення допомоги вигнанцям.

Члени Кризового штабу великі надії покладали на підтримку України.

У жовтні 1991 р. штаб опублікував звернення української меншини Хорватії до української діаспори та України. Невдовзі було прийнято ще одне звернення подібного змісту. У грудні 1991 р. надіслано лист товариству “Україна”, яке займалося співпрацею з українцями діаспори. У ньому описувалась складна ситуація з русинами і українцями та висловлювалось прохання, щоб Україна надала гуманітарну допомогу і висвітлювала на міжнародних зустрічах правду про події в Хорватії.

Восени 1992 р. Хорватію відвідала делегація товариства “Україна” на чолі з І. Драчем, яка прибула сюди на запрошення Кризового штабу СРіУ. Під час перебування делегації у Хорватії члени Кризового штабу організували чимало зустрічей гостей з хорватською владою і місцевою українською діаспорою. У ході цього візиту 1 жовтня 1992 р. за присутності членів делегації товариства “Україна” відбулось урочисте засідання Кризового штабу, на якому порушувалося чимало актуальних питань із життя русинів та українців і функціонування їхніх соціальних інститутів у воєнних умовах<sup>20</sup>.

Про війну і страждання русинів і українців на початку 1992 р. було поінформовано Президента України Л.Кравчука та український уряд<sup>21</sup>. Кризовий комітет СРіУ просив “негайно вчинити все можливе, щоб допомогти ... нашій українсько-русинській громаді зберегти її існування на споконвічних місцях поселення, запобігти її розселенню, а цим самим і її поступовому фізичному зникненню...”<sup>22</sup>.

Допомога постраждалій від війни діаспорі з України була відчутною. Так, у Львові був утворений Громадський комітет допомоги українцям і русинам Хорватії, засновни-

<sup>19</sup> Burda S. Iz rada Kriznog staba Saveza 1991–1993. g. (5) // Нова думка. 1999. № 109. С. 37.

<sup>20</sup> Бурда С. Висока українська делегація у Хорватії // Ukrainci Horvatii: materijali i dokumenti = Ukrajinci u Hrvatskoj: materijali i dokumenti / Urednici Slavko Burda, Boris Graljuk. Zagreb, 2002. S. 105–109.

<sup>21</sup> Burda S. Iz rada Kriznog staba Saveza 1991–1993. g. (5) // Нова думка. 1999. № 109. С. 37.

<sup>22</sup> Каменецький М. Погляд України на минуле та сучасність української діаспори Хорватії // Ukrainci Horvatii: materijali i dokumenti = Ukrajinci u Hrvatskoj: materijali i dokumenti. S. 94.

ками якого стали редакція часопису “За вільну Україну” і театр-студія “Громада”. Цей комітет зібрав і привіз до Загреба гуманітарну допомогу.

У Львові планували прийняти постраждалих від війни дітей з батьками. Повною мірою зацікавитись дітьми було готове управління народної освіти, яке очолювала народний депутат України І.Калинець. Заступник голови Львівського облвиконкому народний депутат М.Косів пообіцяв, що власті зроблять все, аби допомогти співвітчизникам в Хорватії. Ініціативу Громадського комітету, очолюваного поетом Р.Братунем, підтримало Міністерство закордонних справ України<sup>23</sup>.

Одночасно подібні заходи організували і в інших містах України (Бережанах, Тернополі, Донецьку). У Тернополі і Бережанах при підтримці місцевих і обласних органів влади активісти організацій Червоного Хреста і Союзу українок за короткий час при посильній матеріально-фінансовій допомозі підприємств, установ, приватних осіб зібрали значну гуманітарну допомогу. Донеччани у співпраці з львів'янами надіслали до Загреба гуманітарну допомогу санітарними матеріалами і медикаментами. Гуманітарна допомога з Донецька, Бережан, Тернополя була доставлена Карітасу Греко-католицького церковного приходу Св.Кирила і Мефодія в Загребі.

Дисонансом щодо громадської активності була позиція українського уряду В.Фокіна, який не відреагував на заяву Громадського комітету про відсутність валюти на придбання страховки за два автобуси, які мали вивезти дітей русинів і українців з району бойових дій<sup>24</sup>. Тому Кризовий штаб не зміг організувати від'їзд русинських і українських дітей в Україну, де благодійні організації у Львові були готові прийняти їх на відпочинок і оздоровлення.

З огляду на воєнні дії, Кризовий штаб змушений був перебрати на себе чимало функцій СРІУ. Серед них: виховання і освіта представників української і русинської меншини, видавнича та інформаційна діяльність рідною мовою, продовження діяльності культурно-мистецьких товариств, встановлення співпраці з Україною та русинами і українцями інших країн.

Питанням виховання і забезпечення навчання молоді рідною мовою 2 квітня 1992 р. було присвячене спеціальне засідання Кризового штабу. На ньому розглядалися плани і програми виховання й освіти дітей рідною мовою у 1992 р., пропозиція про відкриття відділень у Загребі і Липовлянах, можливості організації Літньої школи, десятиденних семінарів середньої і неповної школи та поточні питання про кадрове забезпечення та друк підручників.

Після проведення Літньої школи на засіданні Кризового штабу у вересні 1992 р. було сформовано Комісію зі шкільництва з питань виховання і освіти русинських та українських дітей (очолив її Василь Стрехалюк). Веліся переговори з міністерством освіти, культури і спорту Хорватії про прийняття на роботу радника з української і русинської мов<sup>25</sup>.

Кризовий штаб припинив свою діяльність, коли активні бойові дії в Хорватії пішли на спад, хоча до справжнього миру і повернення усіх адміністративних територій під юрисдикцію офіційного Загреба було ще далеко. З відстані часу можна констатувати, що його роль і діяльність була важливою і необхідною. Кризовий штаб був сформований у той час, коли внаслідок вибуху хорватсько-сербської війни українська і русинська меншина виявилась розпорошеною, розділеною лінією фронту, дезорганізованою. Постала реальна загроза зникнення меншини українців і русинів Хорватії та нагальна потреба зробити все, щоб запобігти цьому. Утворений найактивнішими членами СРІУ Кризовий штаб став своєрідним надзвичайним комітетом, покликаним рятувати

<sup>23</sup> *Каменецький М.* Погляд України на минуле та сучасність української діаспори Хорватії // *Ukrainci Horvati: materijali i dokumenty = Ukrajinci u Hrvatskoj: materijali i dokumenti.* S. 94.

<sup>24</sup> *Допомога з України // Нова думка.* 1992. № 92/93. С. 38–39; *До долі дітей українців і русинів Хорватії // Нова думка.* 1992. № 92/93. С.29.

<sup>25</sup> *Burda S.* Iz rada Kriznog staba Saveza 1991–1993. g. (4) // *Нова думка.* 1999. № 108. С. 30–31.

представників нашої діаспори, забезпечувати їх найнеобхіднішим (харчами, тимчасовим житлом тощо), інформувати світ і передусім Україну про реальне становище українців і русинів в охопленій війною Хорватії. Зважаючи на умови, у яких діяв Кризовий штаб, і на його реальні можливості, можна впевнено стверджувати, що його створення і функціонування були виправданими. Адже активна позиція Кризового штабу СРiУ забезпечила збереження української і русинської меншини в державі, а згодом відновлення її різнобічної діяльності (культурної, освітньої, політичної тощо) у повному обсязі.

**ACTIVITY OF CRISIS STAFF OF RUTHENIANS  
AND UKRAINIANS IN CROATIA (1991–1993)**

**Mykola NAHIRNYY**

*Ternopil national economic university, Novovolyns'k faculty  
29, Shevchenko Blvd, Novovolynsk, Volyn region, 45000, e-mail: [mykola76@hotmail.com](mailto:mykola76@hotmail.com)  
The Chair of general economic and humanitarian subjects*

The article covers peculiarities of conditions, in which Ruthenian and Ukrainian minority of Croatia found themselves after the proclamation of Croatia's independence in 1991. Reasons of Crisis staff of Ruthenians and Ukrainians formation are analyzed during the Croatian Serbian war in the first half of 1990, as well as its character and activity.

*Key words:* Ruthenians, Ukrainians, Croatia, Crisis staff, Croatian Serbian war, refugees, outcasts.

Стаття надійшла до редколегії 02.12.2008  
Прийнята до друку 30.01.2009